Regional Academy of Management
European Scientific Foundation Institute of Innovation
Regional Center for European Integration
National Institute of Economic Research
Sokhumi State University
Ukrainian Assembly of Doctors of Sciences in Public Administration
East European Institute
International University in Jalal-Abad
Taraz Innovation and Humanities University

Materials of the IV International Scientific-Practical Conference «Quality Management: Search and Solutions»

November 27-29, 2018
Casablanca, Morocco

Casablanca, 2018

UDC 005
BBC 65.290-2
M 45

Editorial Board:
Chairman of the Board – Professor S. Midelski (Kazakhstan).
Members of the Board: D.Sc., Professor S. Baubekov (Kazakhstan), Ph.D., Associated Professor Zh. Duysheev (Kyrgyzstan), Ph.D., Associated Professor B. Gechbaia (Georgia), Ph.D., Professor O. Komarov (Kazakhstan), Associated Professor T. Kolossova (Kazakhstan), Associated Professor I. Makarycheva (Russia), D.Sc., Professor A. Mamasydykov (Kyrgyzstan), Ph.D., Associated Professor A. Morov (Russia), D.Sc., Professor Ye. Saurykov (Kazakhstan), D.Sc., Professor L. Qoqiauri (Georgia), D.Sc., Professor E. Romanenko (Ukraine), Ph.D., Professor L. Takalandze (Georgia), D.B.A., Professor T. Trocikowski (Poland), Associated Professor D. Zhelazkova (Bulgaria).

M 45 Materials of the IV International Scientific-Practical Conference **«Quality Management: Search and Solutions».** – Casablanca, Morocco: Regional Academy of Management, 2018. – 518 p.

ISBN 978-601-267-251-0

This is a compilation of the materials of the IV International Scientific-Practical Conference " Quality Management: Search and Solutions", that was held in Casablanca, Morocco, on November 27-29, 2018.

Submissions cover a wide range of issues, primarily the problem of improving management, sustainable economic development and introduction of innovative technologies, improved training and enhancement of the development of "human capital", interaction between the individual and society, psychological and pedagogical foundations of innovative education.

Materials addressed to all those interested in the actual problems of management, economy and ecology, social sciences and humanities.

UDC 005
BBC 65.290-2

ISBN 978-601-267-251-0

© Regional Academy of Management, 2018

Аймақтық Менеджмент Академиясы
Региональная Академия Менеджмента
Regional Academy of Management

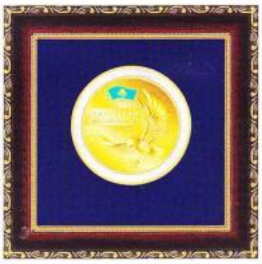

Медаль
«ЛИДЕР КАЗАХСТАНА 2013»

Leader of Kazakhstan *
Қазақстан Көшбасшысы *
Лидер Казахстана *

* According to the National Business Rating Kazakhstan: http://nbr-kz.com/ / Согласно данным Национального Бизнес-Рейтинга Казахстана: http://nbr-kz.com/

Regional Academy of Management is a public Academy of Sciences, a self-governing community of scholars, teachers and practitioners in the management from the Republic of Kazakhstan, the European Union and the CIS countries, Turkey, India, Ukraine and Georgia. Holds the honorary title "Leader of Kazakhstan" among research organizations.

The Academy operates in accordance with the principles and standards of the Bologna scientific and educational process.

The purpose of the Academy is to promote social and managerial knowledge and technology, as well as the implementation of economic, sociological, socio-psychological and other fundamental and applied research on topical issues of governance.

Academy provides independent certification and assessment of the quality of training of the teaching staff, as well as leaders and practitioners of the highest qualification in the management and social sciences, with the issuance of the relevant qualification documents.

For more information visit: www.regionacadem.org
Inquiries by e-mail: inf.academ@gmail.com

Региональная Академия Менеджмента – академия наук, самоуправляемое сообщество ученых, преподавателей и специалистов-практиков в области менеджмента из Республики Казахстан, стран Европейского Союза и СНГ, Турции, Индии, Украины и Грузии. Обладатель почетного звания «Лидер Казахстана» среди научных организаций.

Академия действует в соответствии с принципами и стандартами Болонского научно-образовательного процесса.

Целью Академии является содействие развитию социально-управленческих знаний и технологий, а также проведение экономических, социологических, социально-психологических и иных фундаментальных и прикладных научных исследований по актуальным проблемам управления.

Академия осуществляет независимую аттестацию и оценку качества подготовки научно-педагогических кадров, а также руководителей и специалистов-практиков высшей квалификации в области менеджмента и других социальных наук с выдачей соответствующих квалификационных документов.

Подробная информация на сайте: www.regionacadem.org
Справки по электронной почте: inf.academ@gmail.com

Compilation of the materials of the international scientific-practical conference **"Quality Management: Search and Solutions"** (edited by S. Midelski) was awarded the **Honorary Diploma** and the **Gold Medal** of the **XXVIII Moscow International Book Fair**, held at the **Exhibition of Economic Achievements (VDNKh, Moscow, Russia) 2-6 September 2015.**

XXVIII Moscow International Book Fair - the largest international scale Book Forum in Russia, which became one of the central events of the Year of Literature in the Russian Federation.

Participants of the oldest book fair has become more than 400 Russian and foreign publishing houses from 30 countries, which traditionally provided the best examples of educational, scientific, reference and encyclopedic, fiction, children's literature.

Сборник материалов международной научно-практической конференции **«Менеджмент качества: поиск и решения»** (под редакцией С.Л. Мидельского) был отмечен **Почетным Дипломом** и **Золотой медалью XXVIII Московской международной книжной выставки-ярмарки**, состоявшейся на **Выставке Достижений Народного Хозяйства (ВДНХ, г. Москва, РФ) 2-6 сентября 2015 года.**

XXVIII Московская международная книжная выставка-ярмарка - крупнейший в России книжный форум международного масштаба, который стал одним из центральных событий Года литературы в Российской Федерации.

Участниками старейшего книжного форума страны стало более 400 российских и зарубежных издательств из 30 стран, которые традиционно представили лучшие образцы учебной, научной, справочно-энциклопедической, художественной, детской литературы.

* * * * *

All collections of scientific papers, published by the Regional Academy of Management, have **ISBN, Bibliographic Classification, Universal Decimal Classification (UDC) and all the necessary details**.

Все сборники научных трудов, издаваемые Региональной Академией Менеджмента, имеют **ISBN, ББК, УДК и все необходимые реквизиты**.

Compilation of the materials of the international scientific-practical conference **"Quality Management: Search and Solutions"** (edited by S. Midelski) was awarded the **Honorary Diploma** and the **Gold Medal** of the **XXXVI International Paris Book Fair** (17-20 March 2016, Paris).

XXXVI International Paris Book Fair was held under the motto "Book in the Spotlight". It was opened by solemn speech of French President Francois Hollande. Among the visitors of the Fair were many French and foreign politicians, scientists and cultural figures, such as France Prime Minister Manuel Valls, the Minister of Culture and Communications Audrey Azoulay, Minister of Higher Education and Scientific Research Najat Vallaud-Belkacem.

Over the 4 days of the Exhibition organized more than 800 meetings devoted to issues of book publishing, distribution and availability of books, copyright issues related to, including educational and scientific publications.

Fair participants were representatives of 45 countries; the number of visitors exceeded 230,000 people.

Сборник материалов международной научно-практической конференции **«Менеджмент качества: поиск и решения»** (под редакцией С.Л. Мидельского) был отмечен **Почетным Дипломом** и **Золотой медалью XXXVI Международного Парижского книжного Салона** (17-20 марта 2016, Париж).

XXXVI Международный Парижский книжный Салон прошел под девизом «Книга в центре внимания». Его открыл торжественной речью президент Французской Республики Франсуа Олланд (François Hollande). Среди посетителей Салона были многие французские и иностранные политики, деятели науки и культуры, такие как премьер-министр Франции Мануэль Вальс (Manuel Valls), министр культуры и связи Одри Азулай (Audrey Azoulay), министр высшего образования и научных исследований Наят Валло-Белкасем (Najat Vallaud-Belkacem).

За 4 дня проведения Салона организовано более 800 встреч, посвящённых вопросам книгоиздания, распространения и доступности книжной продукции, вопросам авторских прав, касающихся, в том числе, учебных и научных изданий.

Участниками Салона стали представители 45 стран, число гостей превысило 230 000 человек.

The collection of materials of the III International Scientific and Practical Conference **"Innovation Management and Technology in the Era of Globalization"** (Sharjah, UAE, January 12-14, 2016, edited by S. Midelski) was presented at the **XXIX International Exhibition of Teaching and Scientific Publications**.

The exhibition was held from 30 May to 1 June 2016 in the main building of Russian Academy of Sciences (RAS, Moscow, Russia).

The collection was awarded by **the Diploma "The Best Teaching Publications in Its Field"** and by the **Certificate "Golden Fund of National Science"**.

Regional Academy of Management sincerely thanks our partners and co-organizers of the conference, members of the editorial board and all the authors of articles, which was published in the collection.

* * * * *

Сборник материалов III международной научно-практической конференции **«Инновационный менеджмент и технологии в эпоху глобализации»** (Шарджа, ОАЭ, 12-14 января 2016 года, редактор С.Л. Мидельский) был представлен на **XXIX международной выставке-презентации учебно-методических и научных изданий**.

Выставка проходила с 30 мая по 1 июня 2016 г. в главном здании Российской Академии Наук (РАН, Москва, Россия).

Сборник был награжден **Дипломом «Лучшее учебно-методическое издание в отрасли»** и **Сертификатом «Золотой фонд отечественной науки»**.

Региональная Академия Менеджмента искренне благодарит наших партнёров и со-организаторов конференции, членов редакционной коллегии и всех авторов статей, опубликованных в сборнике.

ORGANIZERS OF THE CONFERENCE:
ОРГАНИЗАТОРЫ КОНФЕРЕНЦИИ:

Regional Academy of Management
(Pavlodar, Kazakhstan)
www.regionacadem.org
Региональная Академия Менеджмента
(Павлодар, Казахстан)

European Scientific Foundation
Institute of Innovation (Wloclawek, Poland)

Europejska Fundacja Naukowa
Instytut Innowacji (Włocławek, Polska)

Regional Center for European Integration
(Wloclawek, Poland)
http://rcie.pl
Regionalne Centrum Integracji Europejskiej
(Włocławek, Polska)

National Institute of Economic Research
(Batumi, Georgia)
http://nier.ge
Национальный институт экономических исследований
(Батуми, Грузия)

Sokhumi State University
(Tbilisi, Georgia)
http://sou.edu.ge
Сухумский государственный университет
(Тбилиси, Грузия)

Ukrainian Assembly of Doctors of Sciences in Public Administration (Kyiv, Ukraine)
http://vadnd.org.ua
Всеукраїнська Асамблея Докторів Наук з Державного Управління (Київ, Україна)

East European Institute
(Izhevsk, Russia)
www.mveu.ru
Восточно-Европейский институт
(Ижевск, Россия)

International University in Jalal-Abad
(Jalal-Abad, Kyrgyzstan)
http://mnu.kg/
Международный университет в Жалал-Абаде
(Жалал-Абад, Кыргызстан)

Taraz Innovation and Humanities University
(Taraz, Kazakhstan)
www.tigu.kz
Таразский инновационно-гуманитарный университет (Тараз, Казахстан)

CONTENTS / СОДЕРЖАНИЕ

Organizers of the Conference / Организаторы конференции... **7**

Contents / Содержание.. **8**

REPORTS AT THE PLENARY SESSION / ДОКЛАДЫ ПЛЕНАРНОГО ЗАСЕДАНИЯ **15**

01. F. Fouad, A. Tourabi, G. Lakhnati The Impact of Tangible and Intangible Innovation Activities on the New Product Objectives in Three Phases of the Innovation Process: Case of the Fish Industry—Morocco.. 15

02. H. Mouchrik, A. Soulaymani, M. Jabri, H. Hami, A. Mokhtari Pulmonary Tuberculosis in Morocco: A Two-Year Retrospective Study.. 38

03. J. Hammoudi, H. Dahmani, N.H. Bouanani, H. Nouayti, H. Mekhfi, A. Legssyer, M. Bnouham, A. Ziyyat Risk Factors and Diabetes Related Complications Frequency in the Population of the Northeastern Morocco... 46

04. I. Echerbaoui, I. Cherkaoui El Malki, A.O.T. Ahami, C. Mottier, P. Wallon Professional Stress Factor of Vulnerability in Which Has Occurred of the Road Traffic Accidents at a Sample of Drivers in Morocco... 69

05. E. Januła Cyberterroryzm jako nowe zagrożenie cywilizacyjne.... 84

06. L. Jakhaia The Role of Motivation in the Field of Production......... 103

07. Н.Ю. Захаров, О.Е. Комаров Пути снижения рисков и угроз национальной безопасности в фармацевтической отрасли Республики Казахстан.. 108

08. Е.А. Романенко, А.В. Мусиенко Испанская модель управления трансплантологией.. 114

09. И.В. Чаплай Особенности систематического сотрудничества между государственным и общественным секторами.................... 120

10. В.Ю. Злыгостев «Кайдзен» - теория малых дел, ведущая к большому успеху... 122

11. Л.Я. Бурима Экономические инструменты стимулирования природоохранной деятельности.. 130

12. В.Б. Малинин, А.В. Саливанов Практическое значение изучения блатного языка... 134

SECTION I / СЕКЦИЯ I

ECONOMICS AND MANAGEMENT: PROBLEMS OF SUSTAINABLE GROWTH AND DEVELOPMENT / ЭКОНОМИКА И МЕНЕДЖМЕНТ: ПРОБЛЕМЫ УСТОЙЧИВОГО РОСТА И РАЗВИТИЯ 141

1.1. R. Zholumbayeva, Zh. Abuzyarova, G. Kenzhegaliyeva Methods of Monetary Policy in Macroeconomic Sustainability............ 141

1.2. Zh. Abuzyarova, A. Yermekbayeva, A. Yeralieva The Effectiveness of Management of Public Service in the Republic of Kazakhstan... 145

1.3. Д.С. Мартышин Изучение церковных расколов в государственном управлении: к постановке проблемы............................ 151

1.4. А.М. Атчабарова Сущность и содержание бюджетирования 154

1.5. Л.Р. Сухоставская, Ж.Б. Бекжанова, П.М. Аримбекова Особенности применения системы оценки качества KPI в сфере логистических услуг... 160

1.6. Ж.Н. Турдалы Менторство в налоговых органах как фактор обеспечения качества налогового администрирования................ 166

1.7. Г.К. Ахметова, А.И. Изтаев Өнім сапасындағы статистикалық әдістерді тексеру.. 170

1.8. К.М. Утепкалиева, А.Г. Есжанова Теоретические аспекты организации статистической деятельности.................................. 177

1.9. Е.А. Боранбай, О.О. Дуйсенбекова, Ж.С. Алимкулов Нан тоқаш өндірісінде сапа жүйесін бақылау....................................... 184

1.10. Т. Хакимова, Ж.Х. Спабекова О роли информационных систем, применяемых для маркетингового анализа...................... 189

SECTION II / СЕКЦИЯ II

EXACT SCIENCE, TECHNIQUE AND TECHNOLOGY AT THE PRESENT STAGE / ТОЧНЫЕ НАУКИ, ТЕХНИКА И ТЕХНОЛОГИИ НА СОВРЕМЕННОМ ЭТАПЕ 195

2.1. А.Н. Мырзашева, Т. Сағынғалиқызы Бинарлық ағаштар санын есептеуде каталан сандарын қолдану................................ 195

2.2. А.Н. Мырзашева, Т. Сағынғалиқызы, Д.А. Қадірбекова Кейбір қаржы-экономикалық жүйелерді ықтималды модельдеуде жағдай графтарын қолдану мысалдары.. 200

2.3. Р.Ж. Сатыбалдиева, А.К. Айтим Бизнес-процессы в образовательном учреждении, на примере АО МУИТ.................. 207

2.4. С.Т. Кульшикова, А.Ф. Кудашева, Г.Б. Аймбетова Оптимизация рецептурно-технологических факторов вяжущего с использованием золы гидроудаления Бишкекской ТЭС Республики Кыргызстан.. 214

2.5. С.К. Есенгабулов, Г.Д. Дастенова, Б.К. Серик Керамзито-бетонные наружные стены с вентиляционными устройствами..... 221

2.6. Б.Д. Джакияев, Г.Дж. Койшибаева, С.Ж. Таттибаев Условия устойчивости зерен наносов на дне русла водотоков...... 226

2.7. С.Қ. Жолдасов, М.С. Жандарбек, М.Т. Омарбекова Қазақстан Республикасы жағдайында шалғай жатқан елді мекендерді сумен қамту мәселелері... 233

2.8. С.Қ. Жолдасов, Ж. Мақсатқызы, Б.Ш. Смаилов Түптік тасындыларды тұтып қалатын құмшағалтұтқыштарды зерттеуге арналған тәжірибелік қондырғы және зерттеу нәтижелері............ 238

2.9. Н. Курманбеккызы, Н.К. Молдакунова, Н. Курманбек уулу Вычисление коэффициентов фильтрации грунтов, приведенных к анизотропной модели.. 245

2.10. Р.Д. Әбзебек, Ж.А. Искакова, А.Д. Мыржықбаева, Б.Ә. Байхожаева Дәнді дақылдардың негізінде әзірленген сусын әзірлеу технологиясын стандарттау.. 250

2.11. Ә.Д. Ғалымова Қазақстан Республикасының жоғарғы медицина-лық оқу орындарында медициналық информатиканы оқыту принциптері... 255

2.12. Е.Т. Абильмажинов, Ш.Ж. Болсынбекова, А.С. Рысжанова, С.Т. Умирбаева GoogleSketchUp ортасындағы үшөлшемді графика негіздері... 259

SECTION III / СЕКЦИЯ III

SOCIETY AND PERSONALITY / ОБЩЕСТВО И ЛИЧНОСТЬ 267

3.1. N.A. Zhapbarov, G.A. Karimova Educated Youth is the Future of a Nation... 267

3.2. G.Y. Parmenova, A.T. Zhunissova, Sh. Zhurabayeva, A. Tynysbekova Activation of Independent Work in Higher Educational Institution.. 269

3.3. А.Т. Жансаутова Водная безопасность Республики Казахстан в контексте устойчивого развития: проблемы и перспективы.. 272

3.4. С.А. Сергеев Проблемные аспекты института ускоренных производств в уголовном процессе Республики Казахстан........... 277

3.5. Э.И. Куккузова, Ж.Ж. Жағыпар Мемлекеттік қызметке кіру шарттары мен тәртібі: қазақстандық және шетелдік тәжірибелер 284

3.6. М.В. Дунентаев, Р.Б. Абдулова, В.Қ. Наурызова Азаматтық құқықтық қатынастар жүйесіндегі өзін-өзі қорғау мәселесінің маңызы.. 291

3.7. В.Қ. Наурызова, Р.Б. Абдулова, М.В. Дунентаев Құқық жүйесіндегі заңды жауапкершілік... 296

3.8. Д.М. Абылханов, И.М. Кемелбаева «Қазақ хандығының құрылуы және нығаюы (XV – XVII ғғ.)» тақырыбын оқытуда дәстүрлі ғылымның орта білім саласында берілген тақырыптары жайында.. 301

3.9. У.Х. Идресова, М.Ш. Дияр Бақытжан Қаратаевтың қоғамдық-саяси қызметі... 306

3.10. Г.А. Камишева Эпиграфикалық мұралар және ұрпақтар сабақтастығы... 311

3.11. К.С. Таукебаева, А.Б. Абилова Обеспечение прав детей на образование в инклюзивной среде.. 318

3.12. А.З. Алипбек, Ж.Б. Балажанова, С.А. Турмаханова, Л.О. Нурсейитова, Б.Ж. Абуова Формирование информационного пространства системы оценки качества деятельности вузов........ 323

3.13. Н.Ш. Абдраманова, А.З. Алипбек, К.Е. Койшиев, К.Ш. Оразимбетова, М.Т. Елгонова Критериальные значения показателей качества образования... 328

3.14. Н.М. Федченко Развитие критического мышления – как акцент современного образования.. 333

3.15. Н.М. Федченко Профессиональные барьеры в работе современного педагога... 339

3.16. А.Ф. Кудашева, А.Т. Амирсеилова К проблеме формирования профессиональных качеств личности будущего специалиста... 346

3.17. Г.К. Шолпанқұлова, А.Қ. Қайрат Болашақ педагогтың психоло-гиялық құзыреттілігін қалыптастырудың ерекшеліктері 351

3.18. М.С. Ажигулова, К.А. Ханалиева, Г.Д. Нурсултанова Организация процесса и совершенствование форм учебной деятельности с использованием CLIL методики........................... 357

3.19. Г.К. Бокижанова, Е.Ю. Гусева, Н.М. Утянова, А.А. Нурмаканова Виды оценивания учебных достижений учащихся 362

3.20. А.Ж. Берденкулова, А.К. Ысқақова, Ж.С. Шөкен Мультимедиалық технологияларды қолдану арқылы зоологиялық бұрыш ұйымдастырудың артықшылықтары................................. 367

3.21. А.Т. Арзиева Критериалды бағалауды енгізу мәселелері.... 372

3.22. А.О. Калыкова Студенттердің ақпараттық құзырлылығын қалыптас-тырудың жолдары... 375

3.23. Г.А. Каримова, Р.К. Диуанова Самореализация как становление студента в процессе обучения в вузе....................... 380

3.24. Г.А. Каримова, Н.А. Жапбаров Роль аудирования в развитии коммуникативного общения в неязыковых вузах........... 384

3.25. Р.К. Диуанова, Г.А. Каримова Шетел тілін үйретудегі негізгі әдістемелік бағыттар.. 388

3.26. Р.К. Диуанова, С.С. Таныбергенова, А.Б. Ахметова Кәсіби бағытталған шетел тілін оқытудың маңызы мен әдістері.... 391

3.27. Г.К. Шолпанқұлова, Қ. Бәйтікбай Ерекше білім беруге қажеттілігі бар балалардың моторикасын дамытудың әлеуметтік-педагогикалық аспектілері... 394

3.28. Ж.С. Асанова Болашақ педагогтардың креативтілік әлеуетін жетілдіру ерекшеліктері... 400

SECTION IV / СЕКЦИЯ IV

GREEN WORLD / ЗЕЛЕНЫЙ МИР 405

4.1. Г.А. Сарбасова, К.А. Естаев, Л.О. Укибаева Передвижная биогазовая установка... 405

4.2. К.Ж. Кушалиев, М.С. Уазиров Состояние иммунной системы сайгаков при вольерном содержании............................. 409

4.3. А.Т. Даулетбекова, Л.О. Укибаева, В. Магауякызы, М.С. Исламов, А.К. Тлембай Методы повышения эффективности опыления культур защищенного грунта пчелами......................... 416

4.4. А.Ж. Мустафина, С.У. Кузбулова Қазақстан Республикасының негізгі су шаруашылық проблемалары............................... 423

4.5. А.С. Сейтказиев, С.А. Мусаев, К.К. Шилибек, К.А. Сейтказиева Установленные промывные нормы засоленных почв.. 427

4.6. К.Ш. Нургазы, Б.Ы. Атайбеков, Б.О. Нургазы, С.С. Телбаев, Б. Бакытулы Мясная продуктивность бычков герефордской породы разных линий, выращиваемых в условиях Южного Прибалхашья... 432

«Тұжырым жасай білген адам, алдына мақсат та қоя біледі» деген екен белгілі шығыс ойшылы. Олай болса, бағалауға деген көзқарасымызды өзгертсек, сабақтарымызға критерий арқылы бағалауды енгізіп, оқушыларымыздың тұлғалық бағытын белсенді позицияға бағыттасақ, тұлғаны өзіндік жауапкершілікке, нәтижеге жеткізу, ал оқушыларымыз әр сабақта белгілі бір нәтижеге жету барысында еңбектенсе, оқушы да, мұғалім де өз еңбектерінің табысын көре алады деп ойлаймын.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Қазақстан Республикасы Президентінің «Қазақстан-2050» стратегиясы қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты» атты Қазақстан халқына Жолдауы, желтоқсан, 2012 ж.
2. Қазақстан Республикасы Президенті Н.Ә. Назарбаевтың Қазақстан халқына Жолдауы, 2014 ж.
3. Білім мен ғылымды дамытудың 2016-2019 жылдарға арналған Мемлекеттік бағдарламасы; Астана, 2016 ж.
4. Нұсқаулық, «Назарбаев Зияткерлік мектебі» ДББҰ, 2015 ж.
5. «Оқушылардың оқу жетістіктерін критералды бағалау жүйесінің әдіснамасы» «НЗМ»; Педагогикалық өлшеулер орталығы; Оқу-әдістемелік құрал Астана, 2017 ж.
6. http://moodle.nis.edu.kz.
7. www.cpm.kz. Педагогикалық шеберлік орталығы NIS.
8. http://www.google.kz. Жаңа білім беру технологиясы мен әдіс-тәсілдері.

3.22. Студенттердің ақпараттық құзырлылығын қалыптастырудың жолдары

Алмагуль Оралбековна Калыкова
старший преподаватель. Алматинский технологический университет
(г. Алматы, Казахстан)

Егемен еліміздің болашағы, оның материалдық және рухани дамуы, экономикалық, әлеуметтік және саяси жағынан өркендеп өсуі жас ұрпақтың қолында, сонымен қатар олардың мектепте алған білім тәрбиесінің деңгеіне байланысты. Қазақстан Республикасы «Білім туралы» Заңында «Білім беру жүйесінің басты міндеттерінің бірі – оқытудың жаңа технологияларын енгізу, білім беруді ақпараттандыру, халықаралық ғаламдық коммуникациялық желілерге шығу» деп атап көрсеткен. Қазақстанды дамыған 50 елдің қатарына жеткізетін, терезесін тең ететін – білім. Сондықтан, қазіргі даму кезеңі білім беру

жүйесінің алдында оқыту үрдісінің технологияландыру мәселесін қойып отыр. Осы тұрғыда алып қарасақ, ұлттық рухтағы әлемдік білім деңгейі талаптарына сай ұлтжанды азамат тәрбиелеу үшін әр мұғалім күнделікті сабағында жаңа технологияларды тиімді пайдалану, құзыреттілік-әрекеттілік тұрғыда оқыту, жаңаша авторлық технологиялар мен бағдарламалар құрастырып, жүзеге асыру қажеттігі туындайды.

Ең алдымен «құзыреттілік» терминінің мәнін филологиялық тұрғыда ашып алайық. Ол үшін құзыр және құзыреттілік ұғымдарына жекелеп тоқталу қажет. Өйткені педагогикалық-психологиялық әдебиеттерде бұл ұғымдар кейде бір мағынада, негізінен көбіне түрлі категорияларды белгілеу үшін қарастырылады.

Жалпы алғанда, «құзыреттілік» ұғымы жайлы ғалым К.Құдайбергенова «Құзыреттілік ұғымы - соңғы жылдары педагогика саласында тұлғаның субьектілік тәжірибесіне ерекше көңіл аудару нәтижесінде ендіріліп отырған ұғым. Құзыреттіліктің латын тілінен аудармасы «competens» белгілі сала бойынша жан – жақты хабардар білгір деген мағынаны қамти отырып, қандай да бір сұрақтар төңірегінде беделді түрде шешім шығара алады дегенді білдіреді» деп көрсетеді [1, б. 35]. Бұл жайлы Б.Тұрғынбаева «…өзінің практикалық әрекеті арқылы алған білімдерін өз өмірлік мәселелерін шешуде қолдана алуын – құзырлылықтар деп анықтаса, Ресей ғалымы Н.Кузьминаның көзқарасы бойынша, «Құзырлылық дегеніміз – педагогтің басқа бір адамның дамуына негіз бола алатын білімділігі мен абыройлылығы» [2, б. 48]. Ғалым, педагог Ш.Таубаева: «Құзыреттілік бұл тұлғаның оқыту мен әлеуметтену үдерістері барысында меңгерген білім мен тәжірибеге негізделген, оның жалпы қабілеті мен іс-әрекетке даярлығы ретінде айқындалатын, тұлғаның кіріктірілген қасиеті» - деп қарастырылады [3, б. 22]. «Құзырет» және «құзыреттілік» ұғымдарының педагогикадағы қолданылуы туралы мынадай көзқарастар қалыптасқан. Бұл жаңа сөздерге еліктеушілік, оларды қолданбауға да болады, өйткені «мектеп бітірушінің дайындық деңгейі» және «оқу біліктіліктері» деген дәстүрлі қолданылып жүрген баламалары бар. «Құзырет» бұл тұлғаның белгілі бір пәндер шеңберіне қатысты білім, іскерлігі, дағдысы мен іс-әрекеттері тәсілінің өзара байланысқан сапаларының жиынтығы. Демек «құзырет» және «құзыреттілік» ұғымдарын мектептегі педагогикалық тәрибеге енгізу білім берудің мазмұны мен әдістерін өзгертуді, іс-әрекет түрлерін нақтылауды талап етеді. Құзыреттілік деп студенттің алған білімі мен дағдыларын тәжірибеде, күнделікті өмірде қандай да бір практикалық және теориялық проблемаларды шешу үшін қолдана алу қабілетін айтады. Демек, құзыреттілік ұғымы «білім, іскерлік, дағды» сияқты ұғымдармен қатар, оқушылардың шығармашылық іс-әрекеттері мен құндылық бағдарларының жүйесінде көрінеді. Құзыреттілікке берілген анықтамалардың әртүрлілігі және біздің ойымызша, оның кең мағыналылығынан және әр салада мамандар даярлау

ерекшеліктерінен, сол сияқты оны зерттеуге ғалымдардың түрлі теориялық тұрғыдан келуінен шығады.

Қазіргі кезде қоғам өмірінің ақпараттануы және компьютерлік техника құралдарының кеңінен таралуы білім берудің мазмұнына ғана үлкен әсерін тигізіп қоймайды, ол оқу-тәрбие үрдісінің нысандары мен әдістеріне де ықпал етіп отыр. Мұндай оқыту әдістері мен нысандары «білім берудегі АКТ» (ақпараттық-коммуникациялық технологиялар) деген атау алды. Дәстүрлі оқытудың репродуктивті-иллюстративті технологиясы үш маңызды құраушыдан тұратыны белгілі. Олар: үйретуші, үйренуші және оқу материалы. Осы үш құраушының өзара іс-әрекеті педагогикалық үрдісті айқындайтын болса, оның негізіне осы жүйедегі үш құраушының арасындағы ақпаратпен алмасу алынады. Алайда мұндай оқытуда оқытушы оқу үрдісінің барысы туралы шағын ақпаратты ғана иеленеді де, оны жедел түрде басқара алмайды. Себебі мұндай педагогикалық жүйеде құраушылар арасындағы кері байланыс өте әлсіз немесе ол мүлдем болмайды. АКТ мынадай өзара байланысты құраушылардан тұрады: үйретуші, тиісті бағдарламалармен қамтамасыз етілген компьютер, үйренуші және оқу материалы. Мұндай жүйеде бірнеше құраушылардың өзара әрекеті (ақпаратпен алмасу) жүзеге асырылады.

АКТ-ны кешенді пайдалану. Ғалымдар мен зерттеушілер В.В.Семеновтың, Т.В.Васильеваның, В.В.Рубцовтың және тағы басқалардың түрлі пікірлерін зерттей келе, оқыту үрдісінде компьютер атқаратын функциялардың барлық жиынтығын екі топқа бөлуге болады:

- Үйренушілердің оқу қызметіне байланысты функциялар;
- Әлеуметтік маңызы бар функциялар.

Бірінші топқа мынадай негізгі функциялар жатады: коммуникативтік; танымдық, білімдік, құндылықты-бағдарлаушы, диагностикалық.

Екінші топты мынадай маңызды функциялар құрайды: ізгіліктілік, басқарушылық, теңестірушілік, оңтайландырушылық, оңалтушылық, көңіл көтеруші-тыныштандырушылық. Оқу үрдісіндегі компьютердің алатын орны үйретуші бағдарламаның типіне сәйкес айқындалады. Бұл жағдайда оқыту жүйесіндегі негізгі байланыстарды ескерсек, оқу үрдісін ұйымдастыруда мынадай жоспарды басшылыққа алған жөн:

- компьютерді пайдалану мақсаттарын айқындау;
- бағдарламалық жабдықты сәйкесінше таңдау;
- әдістемелік көмек беретін материалдарды даярлау;
- үйренушілер топтарын ұйымдастыру.
- оқу кестесін құрастыру, компьютерді пайдалану уақытын бөлу;
- компьютердегі бақылау жұмыстарын пайдаланып немесе компьютерден тыс бақылау жүргізе отырып, тұрақты үзіліс кезеңдерінде үйренушілерге тексерулер ұйымдастырып отыру;
- енгізіліп отырған компьютерлік үйретуші бағдарламалардың табысты қолданылуын бағалап отыру;

- курс бойынша қорытынды емтихан (бақылау, курстық және т.б. жұмыстар жүргізу) алу.

АКТ пайдалана отырып өткізілетін сабақты (мейлі ол қашықтықтан оқыту болсын) әдістемелік қамтамасыз етуге қойылатын негізгі шарттардың бірі оқу материалын алдын ала жоспарлау, оқу үрдісінің тиімділігін арттыру үшін бағдарламалық құралдарды пайдалану мүмкіндіктерін және оны пайдаланудың бағыттарын көрсету болып табылады. Тәжірибе көрсеткендей, АКТ қолданудың бір шарты – сабақтарды педагогикалық бағдарламалық құралдарды пайдалану арқылы өткізу үшін онымен жұмыс жасау жөніндегі нұсқаулықтардың болуы. Үйретушінің уақыты жеткілікті және жұмысты орындауға деген тілегі болған жағдайда, ол үйретуші бағдарламаның мазмұнымен тереңірек танысып, мұндай нұсқаулықтарды өзі де құра алады:

- нұсқаулық қысқа және қарапайым болуы тиіс;
- нұсқаулықтың инварианттық және вариативтік бөлімдері болуы тиіс. Инварианттық бөлім кез келген тапсырманы орындау үшін қажетті мәліметтерді қамтуы тиіс. Мысалы, талдамалы ұғымды енгізу үшін үйренуші берілген бағдарламалық құралға арналған математикалық ұғымдарды жазудың ерекшеліктерін білуі керек. Вариативтік бөлігі үйренушілерге нақты оқу жұмысы шеңберінде қажет болатын мәліметтерді ғана қамтуы тиіс. Ғалымдар өз зерттеулерінде ақпараттық қоғам жағдайында педагогтардың ақпараттық-коммуникациялық құзырлылығын қалыптастыру көрсеткіштерін төмендегідей анықтаған:
- білім беру жүйесінің әлемдік ақпараттық кеңістікке саналы түрде енуін қамтамасыз ету;
- ақпараттардың шексіз көлемі мен осы ақпараттарды аналитикалық түрде өңдеуді қамтамасыз етуге даярлау;
- ақпараттық ортада жеке тұлғаның шығармашылық сапасын дамыту мен қалыптастыру және өзіндік ақпараттық ортаны құру дағдыларын қалыптастыру;
- ақпараттық ортада коммуникативтік мәдениетті қалыптастыру;
- ақпараттық ортада өзара байланыс қызметтерін қалыптастыру;
- ақпараттық ортада ақпаратты алу, таңдау, сақтау, қабылдау, түрлендіру, жіберу және бір-бірімен сабақтастыру мәдениеттерін қалыптастыру;
- интерактивтік телекоммуникациялық технологияларды (интернет, қашықтықтан оқыту және т.б.) қолдануға даярлау;
- ақпараттық-білімдік ортаны модельдеу мен жобалау қабілетін қалыптастыру және осы дағдыны өзіндік кәсіби қызметтеріне қолдануға даярлау. Қазіргі жағдайда педагогтардың ақпараттық-коммуникациялық құзырлылығы кәсіби мамандықтың құрамды бөліктері болып табылады.

Сонымен, студенттердің коммуникативтік құзырлығын кәсіби даярлау үдерісінде қалыптастырудың әдістемелік жүйесін жасауды қамтамасыз ететін педагогикалық шарттар болып:

- мамандық саласына бағытталған оқыту материалдарын сұрыптап таңдау;
- коммуникативтік құзырлықты қалыптастыруда сабақ түрлерін дұрыс жүйелеу;
- студенттердің коммуникативтік құзырлықтарын кәсіби даярлау үдерісінде қалыптастыруды жетілдіру барысында тиімді әдістерді қолдану;
- студенттердің коммуниктивтік құзырлықтарын кәсіби даярлау үдерісінде қалыптастыруға ықпал ететін техникалық және технологиялық құралдарды орынды пайдалану;
- мамандыққа бағдарланып, ақпараттық-коммуникациялық технологияларға негізделген таңдау курстарын өтуде бағдарламалар кешенін пайдалану;
- студенттердің коммуникативтік құзырлықтарын кәсіби даярлау үдерісінде қалыптастыруды жетілдіруге байланысты арнаулы дайындалған бағдарламаларды және әдістемелік нұсқауларды қолдану саналады. Компьютерлік технология – оқытудың арнайы жиынтығы мен әдістемесін, әдісін және тәрбие құралдарын анықтайтын технологиялық-педагогикалық процесті ұйымдастырудың ең тиімді жолы болып табылады. Ең алдымен компьютер студентке білімгерлердің өз бетінше жұмысын ұйымдастыруына жәрдем береді. Ол үшін мынандай жаттығулар мен әдістемелік тәсілдерді қолдану ұсынылады.

1. Сұрақ-жауап диалогы. Білімгерлер сұраққа құрылған лексика-граматикалық материалдар негізінде сұрақтарға жауап беруі керек.
2. Таңдамалы жауаптармен жүргізілетін тапсырма. Компьютерге жауап беру үшін білімгер ұсынылатын нұсқалардың бірін таңдауы қажет.
3. Еркін құрылған сөйлемдерді стильдік түзету.
4. Толықтыруды керек ететін жаттығулар. Компьютер толықтыруды керек ететін сөйлем жиынтықтары мен мәтіндерді ұсынады. Сөздерді аудару үшін көмекші құрал ретінде беріледі, немесе компьютер ұсынған жауаптардың нұсқалары ішінен қажетті сөздер мен сөз тіркестермен толықтырылады.
5. Сөздік меңгерудегі өзін-өзі бағалауға арналған жаттығулар.

Студенттерді кәсіби даярлау үдерісінде коммуникативтік құзырлылығын қалыптастыруда ақпараттық-коммуникациялық технологияларды тиімді пайдалану деңгейін практикалық зерттеу келесі бағыттарда жүргізіледі:

- мотивтік, эмоционалдық және ұйымдастырушылық факторларды ескере отырып, ақпараттық-коммуникациялық технологиялар орталарының құралдық және бағдарламалық құрылымын анықтау;
- оқыту әдістерін сұрыптау;
- бақылау және эксперименттік топтарда оқу және бақылау сабақтарының кешендерін дайындау және жобалау;

- студенттерді оқыту үдерісіне ақпараттық-коммуникациялық технологияларды ендіру технологиясын жасау;
- алынған нәтижелерді статистикалық және педагогикалық талдау.

Оқытудың түрлі параметрлерін болжау үшін келесі әдістер қолданылды: әңгімелесу, сауалнамалар, бақылау, тесттер, дербес және топтық бағалаулар, оқу және бақылау жұмыстарының орындалуын талдау.

Әдебиеттер тізімі:

1. К. Құдайбергенова. Құзырлылық – тұлға дамуының сапалық критериі // Қазақстан мектебі 2008. 30-32 б.
2. Б.А. Тұрғынбаева. Мұғалімнің шығармашылық әлеуметін біліктілікті арттыру жағдайында дамыту: теория және тәжірибе // Алматы. 2005. 174 б.
3. Таубаева Ш.Т. Құзырлылықтың педагогикалық категория ретінде дамуын зерттеудің әдіснамалық тұғырлары // Білім берудегі менеджмент = Менеджмент в образовании. - 2015. - № 1. - 6-11 б.

3.23. Самореализация как становление студента в процессе обучения в вузе

Галина Аликовна Каримова
Магистр педагогических наук, ст. преподаватель кафедры практического английского языка.
Кызылординский государственный университет им. Коркыт-Ата
(г. Кызылорда, Казахстан)
Райкуль Кенесбаевна Диуанова
Кандидат филологических наук, ст. преподаватель кафедры практического английского языка
Кызылординский государственный университет им. Коркыт-Ата
(г. Кызылорда, Казахстан)

Основной задачей деятельности современного вуза является обеспечение условий для разносторонней и полноценной самореализации студенческой молодежи, которая должна в стенах вуза составить целенаправленный план саморазвития на долгие годы.

При выявлении ценностей образования необходимо прежде всего заботиться о роли образования в судьбе каждого отдельного человека для воспитания человека, обладающего способностью к саморазвитию и самореализации - творчески активного в деятельности, свободного в своем выборе, ответственного за него, жизнестойкого, гибкого, способного найти пути к воплощению своего предназначения в жизни,

Regional Academy of Management
European Scientific Foundation Institute of Innovation
Regional Center for European Integration
National Institute of Economic Research
Sokhumi State University
Ukrainian Assembly of Doctors of Sciences in Public Administration
East European Institute
International University in Jalal-Abad
Taraz Innovation and Humanities University

Materials of the IV International
Scientific-Practical Conference
«Quality Management:
Search and Solutions»

November 27-29, 2018
Casablanca, Morocco

Casablanca, 2018

All materials are published in author's edition.

The authors are responsible for the content of articles and for possible spelling and punctuation errors.

Все материалы опубликованы в авторской редакции.

Ответственность за содержание статей и за возможные орфографические и пунктуационные ошибки несут авторы.

© Regional Academy of Management, 2018